

Η συνθήκη της Αδριανούπολης:

Στα 1826, το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινής γνώμης ήταν στραμμένο στην ηρωική άμυνα του Μεσολογγίου, που το πολιορκούσαν οι τουρκοαιγυπτιακές δυνάμεις του Ιμπραήμ. Οι Έλληνες συνέχιζαν τον επαναστατικό αγώνα στη Ρούμελη και οργάνωναν το κράτος τους στον Μοριά και στα νησιά. Στον Βορρά, οι παραδουνάβιες ηγεμονίες εξακολουθούσαν να απολαμβάνουν την αυτονομία που τους παρείχαν οι διεθνείς συνθήκες, ενώ στη Σερβία ο Μίλος Ομπρένοβιτς ισχυροποιούσε τη θέση του ως ηγεμόνας κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου. Στο ξεχασμένο Μαυροβούνιο, η ζωή κυλούσε ειρηνικά. Στην υπόλοιπη Βαλκανική χερσόνησο, τη μοιρασμένη ανάμεσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία και την Αυστρία, φύλλο δεν κουνιόταν.

Η επική έξοδος και η πτώση του Μεσολογγίου (10 Απριλίου του 1826) ξεσήκωσε την παγκόσμια κοινή γνώμη αλλά οι επιπτώσεις από την κινητοποίηση αυτή δεν φάνηκαν άμεσα στον σουλτάνο. Για εκείνον, το συμπέρασμα ήταν απλά ότι το μέλλον βρισκόταν πια στον τακτικό στρατό. Τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου, εξέδωσε το διάταγμα, με το οποίο διαλύονταν τα τάγματα των γενιτσάρων. Φυσικά, δεν το δέχτηκαν κι εξεγέρθηκαν. Οι καιροί, όμως, είχαν αλλάξει. Στις οδομαχίες, που ακολούθησαν μέσα στην Κωνσταντινούπολη αλλά και στις άλλες πόλεις, ο λαός πήρε το μέρος του Μαχμούτ Β'. Οι γενίτσαροι εξολοθρεύτηκαν οριστικά σ' ολόκληρη την επικράτεια.

Απαλλαγμένη από αυτή τη μαστιγα αλλά και πληγωμένη από την άγρια αιματοχυσία, η Οθωμανική αυτοκρατορία είδε τη Ρωσία να απαιτεί με τελεσίγραφο τη ρύθμιση διαφόρων ζητημάτων, που φάνταζαν ως ασήμαντες αφορμές, καθώς ο τσάρος επιζητούσε με κάθε τρόπο να βρει ευκαιρία ν' ανοίξει πόλεμο με τον σουλτάνο. Ο Μαχμούτ υποχρεώθηκε να συρθεί στη Συνθήκη του Άκερμαν, μιας μικρής πόλης στις εκβολές του Δνειστερου ποταμού. Η συνθήκη υπογράφηκε στις 25 Σεπτεμβρίου του 1826 χωρίς να υπάρχει σ' αυτήν λέξη για την Ελλάδα. Πέρα από τα εδαφικά κέρδη της, η Ρωσία αποκτούσε δικαίωμα ελεύθερου διάπλου από τον Εύξεινο Πόντο στο Αιγαίο κι αντίστροφα, επέβαλλε την αναγνώριση της αυτονομίας των Σέρβων και ρύθμιζε το καθεστώς στη Βλαχία και στη Μολδαβία: Στο εξής, οι ηγεμόνες τους θα εκλέγονταν από τους βογιάρους με επτάχρονη θητεία. Ο σουλτάνος θα είχε δικαίωμα να παύσει κάποιον μόνον αν συμφωνούσε ο Ρώσος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη. Όλα αυτά, όμως, δεν ικανοποιούσαν τον τσάρο που επιζητούσε να βρει τρόπο να βγει στο Αιγαίο. Η ναυμαχία του Ναβαρίνου (Οκτώβριος του 1827) είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την εκκένωση του Μοριά από τα στρατεύματα του Ιμπραήμ αλλά ο σουλτάνος δεν έδειχνε διάθεση να συνεργαστεί στα υπόλοιπα ζητήματα της «ελληνοτουρκικής διαφοράς». Καλύτερη ευκαιρία για τη Ρωσία δεν μπορούσε να υπάρξει, καθώς οι άλλες δυνάμεις θα δυσκολεύονταν να φέρουν αντιρρήσεις. Τον Μάιο του 1828, κήρυξε πάλι τον

πόλεμο στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Τα στρατεύματά της κυρίευσαν τις ηγεμονίες, πέρασαν τον Δούναβη, κατέλαβαν τη Βάρνα (Οκτώβριος του 1828) και πολιορκήσαν τη Σιλίστρια. Δεν κατάφεραν να την πάρουν κι υποχώρησαν πέρα από τον Δούναβη. Ξαναπέρασαν το ποτάμι τον επόμενο χρόνο, πήραν τη Σιλίστρια (18 Ιουνίου του 1829), πέρασαν τον Αίμο και κυρίευσαν την Αδριανούπολη. Μια αντιπροσωπεία από τη Ρωμυλία παρουσιάστηκε μπροστά στον Ρώσο στρατηγό. Του συστήθηκαν ως εκπρόσωποι του βουλγαρικού λαού και του ζήτησαν να βοηθήσει στην εθνική τους αποκατάσταση. Ο Ρώσος δεν ήξερε τι να απαντήσει κι έδωσε κάποιες αόριστες υποσχέσεις. Ήταν η πρώτη βουλγαρική παρουσία ύστερα από πολλούς αιώνες.

Ο Μαχμούτ απέσυρε φρουρές από την Κεντρική Ελλάδα και τις έστειλε στη Θράκη. Έφτασαν, όταν πια είχε υπογραφεί η Συνθήκη της Αδριανούπολης (2 Σεπτεμβρίου του 1829). Με αυτήν, επαναβεβαιώθηκε η αυτονομία της Σερβίας, αναγνωρίστηκε η Ελλάδα ως κράτος υποτελές στην Οθωμανική αυτοκρατορία και ρυθμίστηκαν ακόμα πιο ευνοϊκά για τη Ρωσία τα θέματα της Μολδαβίας και της Βλαχίας.

Μισό αιώνα αργότερα, οι Ρώσοι ξαναφάνηκαν στη Θράκη.

Το τέρας του Αγίου Στεφάνου:

Στις 12 Απριλίου του 1877, στο Κισνόβιο της Βεσσαραβίας, ο τσάρος εξέδωσε διάγγελμα προς τον ρωσικό λαό: Η Οθωμανική αυτοκρατορία δε δέχεται να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της προς τους χριστιανούς και άρα αναπόφευκτα η Ρωσία πρέπει να επιβάλει τη δικαιοσύνη. Την ίδια μέρα, στην Πετρούπολη, ο Τούρκος πρεσβευτής παραλάβαινε το χαρτί με την κήρυξη του πολέμου, ενώ από το έδαφος της Μολδοβλαχίας εξορμούσαν τρεις ρωσικές στρατιές: Η πρώτη κινήθηκε προς τη Βάρνα. Η δεύτερη προς το Τίρνοβο, όπου αποκρούστηκε με αποτέλεσμα να βολοδέρνει στον Αίμο. Η τρίτη κόλλησε στη μέση της διαδρομής προς τη Σόφια. Η τουρκική αντίσταση παρουσιαζόταν απρόβλεπτα σθεναρή κι οι επιχειρήσεις, ως τον Σεπτέμβριο, καρκινοβατούσαν. Τότε, έφτασαν νέες ρωσικές ενισχύσεις μαζί με στρατεύματα Μολδοβλάχων. Τον Δεκέμβριο, η τουρκική άμυνα κατέρρευσε και οι Ρώσοι ξεχύθηκαν στην Αδριανούπολη κι άρχισαν να προελαύνουν στην Κωνσταντινούπολη παίρνοντας το προάστιο του Αγίου Στεφάνου. Ο σουλτάνος ζήτησε ειρήνη, ενώ οι ως εκείνη τη στιγμή απαθείς Σέρβοι κήρυξαν τον πόλεμο στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Μια επανάσταση στη Θεσσαλία προκάλεσε διαδηλώσεις συμπαραστάσης

στην Αθήνα και σχεδόν εξανάγκασε την κυβέρνηση Κανάρη να στείλει στρατό στα επαναστατημένα μέρη. Ήταν αργά. Στην Αδριανούπολη υπογράφηκε ανακωχή και η Ελλάδα για άλλη μια φορά βρέθηκε μόνη εναντίον όλων. Οι δυνάμεις ανακλήθηκαν.

Η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου υπογράφηκε στις 19 Φεβρουαρίου με το παλιό, 3 Μαρτίου του 1878 με το νέο ημερολόγιο. Ήταν η αποκάλυψη αυτού που όλοι γνώριζαν: Ότι μοναδικός στόχος της Ρωσίας ήταν να βγει στο Αιγαίο. Η Σερβία και το Μαυροβούνιο έπρεπε να βολευτούν με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους. Η Βοσνία και η Ερζεγοβίνη προσφέρονταν στην Αυστρία. Δημιουργήθηκε το ανεξάρτητο κράτος της Ρουμανίας. Στην Ελλάδα δινόταν η υπόσχεση ότι η Ρωσία θα φρόντιζε να γίνουν μεταρρυθμίσεις υπέρ των χριστιανών υπηκόων σε Ήπειρο, Θεσσαλία και Κρήτη. Και τα Δαρδανέλια θα έμεναν ανοιχτά στα ρωσικά πλοία.

Το ψητό, όμως, βρισκόταν στη δημιουργία της Μεγάλης Βουλγαρίας! Από το πουθενά, η συνθήκη γεννούσε ένα τεράστιο κράτος υποτελές στον σουλτάνο. Περιλάμβανε την Θράκη με άλλα ονόματα: Επί τουρκοκρατίας, το όνομα Ρωμυλία δόθηκε στη Βόρεια Θράκη, αντικαθιστώντας την έννοια Βουλγαρία. Χωρίστηκε σε Δυτική (κυρίως Βουλγαρία) και Ανατολική (από τη Ροδόπη ως τον Αίμο), που σήμερα αποτελεί το νότιο τμήμα της Βουλγαρίας (νομοί Φιλιππούπολης, Στάρα Ζαγορά και Πύργου) με συνολική επιφάνεια 35.000 τετρ. χλμ.

Στον Άγιος Στέφανο, δημιουργήθηκαν η κυρίως Βουλγαρία (Δυτική Ρωμυλία) και η Ανατολική Ρωμυλία παραμορφωμένες: Η Μεγάλη Βουλγαρία απλωνόταν ως πέρα από την Αχρίδα καταλαμβάνοντας Μοναστήρι, Σκόπια, Καστοριά, Σέρρες, Καβάλα, δηλαδή το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας (εκτός από τη Θεσσαλονίκη) κι όλη τη Βορειοανατολική Θράκη ως το Λουλέ Μπουργκάζ, στη θέση της βυζαντινής Αρκαδιούπολης. Η Κωνσταντινούπολη βρέθηκε σε βουλγαρικό κλοιό.

Ο ρωσικός σιδηρόδρομος μπορούσε πια να επεκταθεί ως το Αιγαίο. Η Αυστρία βολεύτηκε με τη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη που απέκτησε χωρίς να θυσιάσει έστω έναν άνδρα στα πεδία των μαχών, οι Βούλγαροι δεν πίστευαν στα μάτια και στ' αφτιά τους, οι Σέρβοι και οι Μαυροβούνιοι περιορίστηκαν να φιλοσοφήσουν το ζήτημα, η Πρωσία είχε δεσμευτεί να μην κινηθεί και η Γαλλία ζούσε μίαν ακόμη δημοκρατική περίοδο. Και βέβαια, πέρα από κάποιες αποτυχημένες επαναστατικές απόπειρες, οι Αλβανοί ακόμα δεν μπορούσαν να έχουν άποψη. Μεσολάβησε η ανατροπή στο Βερολίνο (βλ. [Πατριδογνωσία] «**Ιστορία της Θεσσαλίας**»: Η Θεσσαλία ελληνική) και η απόδοση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα.

Η Θράκη στους Βουλγάρους:

Τριάντα χρόνια αργότερα, η ανεξάρτητη Βουλγαρία, με την Ανατολική Ρωμυλία στα εδάφη της, ήταν γεγονός. Ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος ξέσπασε στις 4 Οκτωβρίου 1912 με την βάσει του συμμαχικού σχεδίου δράση των Βούλγαρων να απλώνεται στη Θράκη. Ορθωνόταν εκεί η Αδριανούπολη που είχε τη φήμη απόρθητης πόλης. Ειδικοί Γερμανοί μηχανικοί είχαν επιβλέψει την ενίσχυση των κάστρων της. Ο Βούλγαρος στρατάρχης Μιχαήλ Σαβόφ, όμως, είχε την έμπνευση να περάσει τα βουλγαρικά στρατεύματα από τα άγρια βουνά, να παρακάμψει τον οχυρωμένο μπελά και να βρεθεί βορειανατολικά στις Σαράντα Εκκλησιές, πιάνοντας τους Τούρκους στον ύπνο. Αμύνθηκαν από τις 9 ως τις 11 Οκτωβρίου του 1912, οπότε αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν προς την Κωνσταντινούπολη, στο Λουλέ Μπουργκάς (βυζαντινή Αρκαδιούπολη). Ο βουλγαρικός στρατός τους πρόλαβε.

Η νέα μάχη (15 - 20 Οκτωβρίου) έληξε με συντριπτική ήττα των Τούρκων που υποχώρησαν ακόμα πιο πίσω, στην Τσατάλτζα. Από εκεί, η Κωνσταντινούπολη απείχε μια ανάσα. Ο διάδοχος Κωνσταντίνος πρότεινε να ενισχύσει τους Βουλγάρους με δυο ελληνικές μεραρχίες, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για το καίριο χτύπημα. Αρνήθηκαν να έχουν συνέταιρο στα κέρδη κι άρχισαν στενή πολιορκία. Οι Τούρκοι είχαν έτσι όλον τον καιρό να ενισχύσουν την άμυνά τους μεταφέροντας πυροβόλα από τα Δαρδανέλια. Όταν, στις 20 Νοεμβρίου, ξεκίνησε η ανακωχή, οι Τούρκοι ήξεραν πως θα κρατούσαν οριστικά δική τους την Κωνσταντινούπολη. Μέσα σε δυο μήνες, η Τσατάλτζα είχε γίνει αληθινά απόρθητη κι άντεξε από τις 21 Ιανουαρίου του 1913, οπότε ξανάρχισαν οι εχθροπραξίες, ως τη λήξη του πολέμου. Εκείνη που δεν άντεξε, ήταν η Αδριανούπολη. Με τη βοήθεια σερβικών δυνάμεων, που έφτασαν στην περιοχή από τα τέλη Ιανουαρίου, οι Βούλγαροι την πήραν (13 Μαρτίου του 1913). Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα, είχαν πάρει Νευροκόπι, Δεμίρ Χισάρ, Σέρρες, Ραιδεστό, Δράμα και Ξάνθη. Οι Τούρκοι της Μακεδονίας βρίσκονταν αποκομμένοι. Στις 31 Μαρτίου, υπογράφηκε μονομερής τουρκοβουλγαρική ανακωχή. Η συνθήκη του Λονδίνου, με την οποία έληξε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος, έδινε στη Βουλγαρία ολόκληρη τη δυτικά του Έβρου Θράκη κι όλο το τμήμα της Ανατολικής Θράκης πάνω από τη γραμμή Αίνου – Μήδειας.

Όταν οι Βούλγαροι ξεκίνησαν τον Β΄ Βαλκανικό πόλεμο και είδαν τους Έλληνες και τους Σέρβους απειλητικούς στα σύνορά τους, η Τουρκία επωφελήθηκε και ανακατέλαβε αμαχητί την Ανατολική Θράκη, μαζί με την Αδριανούπολη.

Στην Ελλάδα λίγη από Θράκη:

Η είσοδος της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ, σήμανε την ενίσχυση του μετώπου της Μακεδονίας. Στη μάχη της Τζέρνας (15 Σεπτεμβρίου του 1918), ο ελληνικός στρατός νίκησε τους Βουλγάρους και τους υποχρέωσε να επιστρέψουν στα προπολεμικά τους σύνορα. Λίγες μέρες αργότερα, ο πόλεμος τελείωσε και η Ελλάδα κάθισε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων από την πλευρά των νικητών.

Το ελληνικό ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην απελευθέρωση εδαφών που κατείχαν η Τουρκία και η Βουλγαρία. Όμως, τον πρώτο λόγο είχαν, όπως πάντα, οι μεγάλες δυνάμεις. Στο Νεϊγί, ένα παρισινό προάστιο πάνω στον Σηκουάνα, η νικημένη Βουλγαρία υποχρεώθηκε να υπογράψει την ομώνυμη συνθήκη: Παραχωρούσε στη Γιουγκοσλαβία την περιοχή ανάμεσα στον Δούναβη και τη Στρομνίτσα, ενώ παραιτιόταν από την Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη, που προσωρινά μπήκαν κάτω από τον έλεγχο των μεγάλων δυνάμεων.

Ένα ατελείωτο παζάρι ακολούθησε. Η τύχη της Μακεδονίας και της Θράκης παιζόταν περίπου ένα χρόνο, ώσπου (10 Αυγούστου του 1920) με ειδικά παραρτήματα στη συνθήκη των Σεβρών παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα. Κι αυτό, επειδή η Τουρκία υποχρεωνόταν να παραχωρήσει στην Ελλάδα την Ανατολική Θράκη ως τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, η Ανατολική Θράκη παρέμεινε στην Τουρκία. Όμως, η Ανατολική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη ήταν αδιαμφισβήτητα ελληνικά εδάφη. Η Βουλγαρία δεν είχε λόγο στις διαπραγματεύσεις. Η μικρασιατική καταστροφή οδήγησε και στην εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, ενώ η Ίμβρος και η Τένεδος έμειναν στην Τουρκία και η ανταλλαγή πληθυσμών έφερε την προσφυγιά όσων σώθηκαν από τις σφαγές.

Με τη συνθήκη της Λοζάννης (24 Ιουλίου του 1923), ο ποταμός Έβρος καθορίστηκε το ελληνοτουρκικό σύνορο. Με την ίδια συνθήκη, η Ίμβρος και η Τένεδος ξαναδόθηκαν στην Τουρκία με καθεστώς αυτοδιοίκησης.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 30.4.2010)